

met de woorden: het onderwerp is eput, inzonderheid allerlei literatuur, alle beschrijvingen chieden, ook die te, vertoonen een en de schaal van ar één zijde: van al genomen, kun- erk met de ortho- e toef het onder- len der „comédie“, de woordvoerders mis is geveld, en dijk het recht en gnschrijven en ts“, blz. 96 v.

voorstelling geyen, compilatie van de am, in 1908 nog, kkeloos over, die lgemeene traditie, tijdschrift, blif, leken, zoo na als der dramatische bestreden door de, heerschtzuchtige el de steeds door ouden schare van ng, afkomstig van ondel, Hooft, Bur- wid door een lls- ren ging“, blz. 98, vrij van oud vóór- eginselen, waarom i mochten; zooals on stellen boven

e Gereformeerden, ook vele anderen. — d.w.z. in de referiel verachters on, uit onderschei- niet alleen onder- stische literatoren ge waren er ook aasat de ethische g niet slechts bij ; bij de vele „pre- zich niet weinige stellingen gelden, van stand en be- de zaak was de filosofen, oude n en conciliën“,

niet wat het later e dit in het oog — met zijn stralen- ne; in de tweede eerste, zeer wan- lang den boven- nus bewonderende i geldt ze veelor chouwspelen van e onderschelding, zen en zien: een les“, blz. 99.

moet men echter die hooge kunst, ooft voor ethisch lden, vasten voet lde zij altijd nog e tooneelpraktijk: ver het hoofd ge- pen. Wie critisch rdedigers gedurd gaarne schuiven de feitelijke toe- eale wenschelijk-

res, een beroemd in afkomst, maar 21 „scherp de ge- ezus“ lijden“ ver- wel de geestelijke maar het noodig ogere waarde en e toeëigening der eel verwacht bij aesthetisch veel

voorstonden, om n. „Vuriger her- oms een geschikt eningen aangaan- soort spelen dan zinnespelen. Pro- len waren in die wachten, en zo

leenden zich door het overheerschend betoogende karakter zeer goed tot een soort prediking: geen wonder, dat wij ze overal, waar de Hervorming zich ernstig deed gelden, in dienst gesteld zien van de nieuwe leer, als leerstuk of schooldrama (want zoo waren ze soms bedoeld) en ook als volkstoonel. De allegorie ging daarbij vanzelf over in de satire, uit haar eigen aard, en meer nog uit de gezindheid des schrijvers“, blz. 101.

Dr Wille spreekt dan over Engeland onder Eduard VI en Elizabeth. En hij vervolgt daarna: „Het gaat niet aan Martin Bucer aan te voeren als voorstander van het tooneel in Engeland; ook niet van een gezuiverd, reformatorisch, bijbelsch tooneel“. Want in zijn werk *De regno Christi*, dat in zijn sterfjaar verscheen, „doelde (hij) op „iudi scholares“, spelen ten behoeve van Latijnsche scholen en Universiteiten, ten dienste van taalstudie en vorming van voordracht, houding, manieren en zeden van de jeugd. Wat heel iets anders was dan beroepstoonel of tooneel voor het volk. De regelen, door Bucer gesteld, waren er ook geheel op ingericht, om alle aansluiting bij het tooneel te voorkomen“, blz. 102.

Hij werkt dit verder uit, en wijst vervolgens op den Franschen rechtsphilosoof Jean Bodin, gunsteling van Hendrik III en Anjou, „deïstisch voorstander van de grootst-mogelijke-verdraagsaamheid, die alle godsdiensten evenveel waard achtte, en die censuur volstrekt noodzakelijk achtte... Met een beroep op de afkeuring en bestrijding van het tooneel door de besten onder de antieke heidenen, als Solon, Aristoteles, Seneca, meent hij „qu'il faut raser les theatres, et fermer les portes de la ville aux joueurs“, d.w.z. dat men de schouwburgen moest slechten en de poorten der stad sluiten voor de spelers. „Maar er is geen kans op; want de magistraten zitten doorgaans zelf vooraan“, blz. 103.

Prof. Wille zegt voorts, dat er nog andere redenen konden bestaan, waarom magistraten gaarne spelers de hand boven het hoofd hielden, en wijst op wat Hooft in dezen schrijft, en ook Brandt, en spreekt over Jan van Hout, secretaris van Leiden, „beschermmer zelf van de rederijkers zijner stad, tegen hun kerkernad“, maar die omstreeks 1580 toch een niet fraaie teekening van vele „Rethroslijnen“, gaf, blz. 103—105. „De 16de eeuw bevatte in kiem en in knop de 17de en de 18de. Tegen allerwege openbaar wordend streven in naar hervorming, herstelling, ordening, woelden en werkten krachten tot „vrij“-making, ontbinding, verwildering. Godsdienstig en staatkundig, maar ook zedelijk“, blz. 105 v. Tooneel-spelers stonden daarom niet in hoog aanzien. Integendeel. „Algemeen, door voor- en tegenstanders van hun werk, en ook van overheidswege, worden ze op één lijn gesteld met kunstmakers, goochelaars, berenleiders, en daarnaar behandeld. Ze waren kermisvolk, vernakelijk misschien, verachtelijk zeker; verstoken voor alle burgerlijke eer, uitgesloten van alle kerkelijke rechten“, blz. 106.

Leycester en Elizabeth, groote „voorstanders en beschermers van het studenten-tooneel“, ontzegden „aan deze beroeps-auteurs streng den toegang tot Oxford of Cambridge... Want al was het losse leven allerwegen, men keurde het nog algemeen af, en trachtte inzonderheid, de jeugd er tegen te beschermen“, blz. 106 v.

„Gosson, zelf eerst tooneeldichter en -lieffhebber, ja speler misschien, ziet in het theater... het knooppunt der volkszonde, omdat daar alles wordt ingespannen om de ziel te wonden door oogenlust, zinnenstreeling, hartstochtprikkeling“, blz. 108. Na nog over Lodge, Chambers e.a. gehandeld te hebben, schrijft Dr Wille op blz. 113: „Het zijn... slechts enkele grepen uit overrijke stof om duidelijk te maken, dat men de Nederlandsche, Gereformeerde bestrijding van het tooneel in breeder verband en onder ruimer licht kan bezien dan van een veete tusschen Vondel en Amsterdamsche dominees... Bestrijding uit zedelijk beginsel vond het tooneel te allen tijde in vele landen, bij verscheidenheid van godsdienst“.

S. GREIJANUS.

Het pensioen naar Art. 13 onzer Kerkenordening.

V. (Slot.)

Nog eens: het loondienstmotief. — Ondanks bezwaar van Dr K. Dijk. — De tendenz om het behoefte-element te laten spreken. — Verzorging in hun nooddrift. — Samenvatting.

In het vorige artikel pleitten we voor gelijke rechten van den emeritus, of hij nu in actieven dienst was in een grootscheepsch milieu dan wel bij de heidekneuters. Zijn nooddrift is immers tijdens zijn emeritaat niet begrepen in de variatie des levens, die de variatie van zijn tractement veroorzaakte.

We zagen toen ook, dat de loondienstgedachte in het Rapportenboek van 1923 rondult ten beste is gegeven.

De loondienstgedachte is principieel aan de orde gesteld, toen Dr K. Dijk op de synode van Leeuwarden 1920 een voorstel ter tafel legde, om bij pensioenering wegens invaliditeit, eer een diensttijd van veertig jaren of de leeftijd van zeventig jaren bereikt is, het volle pensioen uit te keeren.

Het rapport van 1923 bespreekt dit voorstel uitvoerig en wijst het van de hand. Op grond van de in het vorig artikel geciteerde overwegingen verdedigt het de opvatting, dat er geen bezwaar tegen kan bestaan, „maar wordt er veeleer aan een eisch van billijkheid voldaan, wanneer bij de bepaling van het pensioen ook rekening gehouden wordt met het aantal dienstjaren“. (Rapportenboek 1923, 85.)

De considerans van Dr Dijks voorstel behelsde, dat de berekening naar dienstjaren niet in overeenstemming is met den eisch van Art. 13, dat de emeriti eerlijk

in hun nooddrift zullen verzorgd worden en voorts, dat dit een practijk is, die bij de salariering van ambtenaren geldt, maar in de verzorging van de dienaren des Evangelies niet thuis hoort.

Ten aanzien van het eerste punt waren de rapporteurs bereid door milde bepalingen er aan tegemoet te komen. Er werden minima vastgesteld voor gevallen van emeriteering bij invaliditeit, waarbij men het behoefte-element aan het woord deed komen.

Maar de loondienstgedachte, in het rapport geformuleerd in ronde woorden, beheerschte zoodanig de voorstelling, dat het rapport op dit punt sluit met de verklaring: „En ook schijnt het deputaten alleszins billijk, dat aan een emeritus-verklaarde, die nog wel in staat is om een anderen werkkring te zoeken, ook al is de „gebleken behoefte“ niet aanwezig, althans voor een zeker aantal jaren, een bepaald bedrag als minimum pensioen wordt toegekend“. (Rapportenboek 1923, 87.) Is dan het pensioen toch weer een soort uitgesteld loon? Deputaten zeiden eerder van niet, maar ze gaven een hybridisch voorstel: enerzijds accentueeren zij het „bij gebleken behoefte“, anderzijds maken zij expressis verbis een opmerking voor het o.i. al heel eenvoudige geval, dat de „gebleken behoefte“ niet aanwezig is.

Echter is er in de synodale besluiten toch een tendenz waar te nemen om het behoefte-element ten volle tot zijn recht te doen komen. De loondienstgedachte wordt telkens doorbroken door de nooddriftgedachte, die in Art. 13 is geformuleerd.

We geven, ten bewijze dezer stelling, slechts enkele citaten.

Het rapport van 1905 zegt: „De verzorging... is... een uitkeering, waarop de genoemden rechtmatige aanspraak hebben: behoudens enkele bijzondere gevallen, waarin de emeritus-verklaarde naar het oordeel van hemzelf of van den kerkeraad der kerk, waaraan hij verbonden was (eventueel van de meerdere vergaderingen) voor zich zelf en voor zijn gezin geen recht op pensioen kan laten gelden.“

De bijzondere gevallen zijn niet nader aangeduid, maar men mag vermoeden, dat althans mede gedacht is aan die, waar de „nooddrift“ van Art. 13 niet bestaat.

Het bovenvermelde voorstel van Dr K. Dijk beoogde ook de loondienstgedachte volstrekt te elimineeren en het werd beantwoord door een regeling van 1923, die concreet met de behoefte der emeriti-wegens-invaliditeit wil rekenen. Weliswaar hebben wij tegen het rapport, dienaangaande uitgebracht, onze reeds genoemde bezwaren. Verzwegen mag echter niet worden, dat op de door ons gesignaleerde 85ste blz. van het Rapportenboek 1923 ook een beschouwing te vinden is, die wordt ingeleid met: „Eene andere vraag is echter...“, en waarin te lezen valt: „Waar Art. 13 spreekt van „eerlijk in de nooddrift verzorgd worden“, daar hangen de financiële eischen, welke dit „verzorgen in de nooddrift“ of levensonderhoud van den Dienaar stelt, niet af van het meer of minder aantal jaren, dat hij gediend heeft, maar van gansch andere omstandigheden“.

Ook in 1930 is de tendenz om de loondienstgedachte weg te dringen achter de behoeftegedachte waar te nemen. De commissie der synode sprak uit, dat de milde bepalingen van 1923 alleen zin hebben bij gebleken behoefte. (Acta 1930, 426.)

En in hun rapport aan de zelfde synode van Arnhem merken de deputaten op, dat zij het voor de verzorging van volle weezen wenschelijk achten, dat bij gebleken behoefte de mogelijkheid niet zal zijn uitgesloten om de toelage op een hooger bedrag dan f 100,— te bepalen.

De loondienstgedachte was nog niet weg. Maar men ziet de twee motieven om den voorrang worstelen en principieel wint altijd de grondgedachte van Art. 13 het. De wijziging der regeling, in 1930 tot stand gebracht, betrof ook het punt I sub b. Bij de vaststelling van het pensioen der emeriti-wegens-invaliditeit moet beoordeeld worden, of het noodzakelijk is, dat het gewone pensioen, dat der emeriti-wegens-ouderdom of volheid-der-dienstjaren, wordt uitgekeerd. Dat hangt af van de vraag, of de invalide nog eenig ander loonend werk verrichten kan of wel uit anderen hoofde inkomen heeft. Maar in het laatste geval trekt men niet consequent de nooddriftgedachte door. Want indien er geen behoefte leeft aan het „volle“ pensioen wordt als basis van berekening genomen het aantal dienstjaren. De 85ste blz. van het Rapportenboek 1923 heeft nog sterk gezegd!

Niet alleen in de bepalingen, ook in de practijk. Bij den emeritus-invalide toch wordt naarstig onderzocht of hij inkomsten door bijverdienste of anderszins heeft en er wordt mee gerekend. Bij den emeritus-wegens-ouderdom daarentegen wordt het pensioen dermate welverdiend geacht, dat het er voor zijn pensioen-bedrag niets toe doet, of hij bijverdiensten heeft, doordat hij nog uit preeken gaat of een kleine gemeente door hulpdiensten baat brengt of iets van dien aard.

Het was ook hier de noodtoestand, waarin men in de malaisejaren geraakte, die scherpte het inzicht, dat toch eigenlijk Art. 13 alleen van eerlijke verzorging der nooddrift sprak, en niet van welverdiende rust met welverdiend pensioen. En zoo was in de bekende circulaire van '32 te lezen het advies aan de kerken, om met de emeriti en de weduwen te overleggen of hij (of zij) niet een zeker deel van het pensioen kan laten vallen, o.a. in het geval, dat hij (zij) het volle pensioen niet behoeft voor levensonderhoud. Hij (zij) kan toch inkomsten hebben uit eigen middelen, of uit ande- (Zie vervolg op blz. 204.)

Iets over angst en zijn genezing.

Wij hebben weer echt angstige dagen doorgemaakt. Weer, want een gruwelijk decennie van angst ligt reeds achter ons. De verticale loopen van het afweergeschut wijzen naar boven, maar de angst heeft zijn horizontale lanceerbuisen gericht op ons hart. Hier A. N. P.! het beteekent voor velen: thans neemt de angst het woord! Angst klauwt naar ons als wij vergeefs den slaap zoeken.

Schaam u niet, mijn waarde lezer, als gij bang zijt en angst kent. Ontvlucht hem niet in starre lofsberusting, zoek geen heul bij een vlakke psychologie, die gemoedelijk betoogt dat immers een chinees ook niet bang is voor den dood. Luister liever naar het Heilig Woord, dat ons vermaant: zijt niet hooggevoelende, maar vrees!

Ik kan u geen wegen wijzen noch middelen noemen om den angst te passeeren, want dan zoudt gij uit het leven moeten gaan. Helaas, er zijn er genoeg, die van het leven gescheiden zijn eer zij uit het leven zijn gescheiden! Verstopt u niet voor uzelf en laten wij ons niet verstoppen voor elkander, laat ons den moed hebben om bang te zijn. Gelukkig als gij dat zijt, want angst is verbondenheid met het leven! Hoe inniger verbondenheid, des te meer angst! Waar die verbondenheid nog maar zwak is, kan men troost vinden in de hoop, dat wij er nog wel buiten zullen blijven. Maar als God ons bond aan Zijn Menschheid, dan wanen wij niet er buiten te zijn, als de vliegtuigen juist benoorden de Wadden blijven en de tanks onze grenzen eerbiedigen. Dan is ons hart niet slechts bekommerd over onze Hollandsche jongens, maar dan lijdt het eveneens over den Walesman en over den Zwaab, over den Gascogner en den Piëmontees, wier levens bedreigd worden. Ik trek de lijn nog even anders door en ik zeg: Hoe meer Diesseitigheid, des te grooter angst! O, als ik het Koninkrijk der Hemelen maar van de aarde verbanne kan, als ik de kerk kan loslaten, mijn volk opgeven, van de verwoeste erfenissen van Sion kan afzien, dan heb ik het zoo zwaar en zoo bitter niet. Als ik Christus de kroon kan afnemen en Hem verheffen durf tot Hoofd der ontslapen vromen, dan heb ik alle antinomieën overwonnen. Maar als God de Heere ons Zijn Kerk in het hart schreef en Zijn Rijk op de ziel bond, dan heb ik het benauwd in deze dagen, ontzettend benauwd! O ja, ik weet wel, dat er een zondige verbondenheid met de wereld is als bij Lot, die uit Sodom losgescheurd moest worden. Maar ik ken ook de verbondenheid van Abraham... aan datzelfde Sodom! „Dat de Heere niet ontsteke dat ik alleenlijk ditmaal spreke: misschien zullen er tien gevonden worden!“ Eindelijk: hoe meer roeping, des te meer angst! Geef mij maar dominees, die bibberen op de preekstoeltrap! Paulus kende dien angst: Broeders, bidt voor ons, dat het Woord des Heeren Zijn loop hebbe! Ach, ik wilde wel, dat er meer angst was bij het Volk des Heeren en meer ootmoedige erkenning van dien angst.

Welke staten zijn ineengestort en welke rijken van de kaart gewischt in onze dagen? Zijn zij het niet, die onophoudelijk hebben verklaard, dat zij niet bang waren en dat zij nog geen bleekveldje aan den vijand zouden afstaan? Als er voor ons mogelijk in Gods gunst een helden-roeping is weggelegd, dan zal God ons tot helden moeten maken! Maar als dan onze knieën niet knikken zullen, het zal zijn, omdat wij ze eerst gebogen hebben in het dal van den ootmoed! Och ja, als je de menschen hoort, je zou bij jezelf zeggen: David leeft nog en ik zal morgen wel in de krant lezen dat Goliath dood is! Maar wij moeten noch mogen den angst negeren, wel moeten wij bidden hem te overheeren. Hoe zal dit mogelijk zijn? Door onzen Verlosser te volgen naar Gethsemane! Nooit heb ik dat bange tooneel in den hof zoo diep verstaan als in deze dagen vol benauwing. „Toen begon Hij droevig en zeer beangst te worden en Zijn zweet werd gelijk groote drop-pelen bloeds, die op de aarde aflieden.“ Hij leed om Zijn absolute verbondenheid met het leven, met Gods Volk, met de creatuur. En: deze band is niet gebroken! De Toorn Gods in Zijn totaliteit heeft dien band niet kunnen doorsnijden! Ook met het bloedig zweet heeft Jezus ons gekocht tot een Behouden Eigendom. Nu is het zeker, dat die band nooit zal breken! O, mijn broeders en zusters, dat is de troost des Verbonds, hetwelk geen theorie is uit een krantje of een referaatje, maar dat is de band van God aan Zijn Menschheid. Dan ziet het geloof midden onder de oordeelen den hemel open-gaan en zie: De Ark des Verbonds werd gezien in Zijn tempel! (Openbaringen 11:19). Maar hier is ook de roeping des Verbonds, dat wij nooit, om den angst te ontgaan welke de verbondenheid met het leven onafwijsbaar medebrengt, Gods creatuur zullen loslaten, onze roeping zullen prijsgeven; maar door Gods genade zullen wij blijven: medegenooten in de verdrukking... en in het koninkrijk! (Openbaringen 1:9).

N. B.